

Araştırma Makalesi

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2024;17(2):208-218

doi:10.26559/mersinsbd.1348676

Yaşlıların toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerinin ve cinsel tutumlarının belirlenmesi

 Birnur Yeşildağ¹, Nermin Altunbaş²

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Suşehri Sağlık Yüksekokulu, Doğum Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Sivas, Türkiye

²Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Sivas, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışmada yaşlıların toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerinin ve cinsel tutumlarının belirlenmesi amacıyla yürütüldü. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipte yapılan çalışmanın örneklemini bir ilçenin merkezinde yaşayan 60 yaş ve üzeri 798 yaşlı birey oluşturdu. Veriler "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği" ve "Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği" kullanılarak toplandı. Çalışmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0 programı kullanılarak analiz edildi. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik dağılım, t testi, ANOVA testi ve spearman korelasyon analizi kullanıldı. İstatistiksel değerlendirmede $p<0.05$ düzeyi anlamlı kabul edildi. **Bulgular:** Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği ile yaşlı bireyler için cinsel tutum ölçeği toplam puan ortalamaları arasında negatif yönde güçlü bir ilişkinin olduğu belirlendi. Katılımcılar tarafından erkek egemenliğinin yüksek düzeyde kabul edildiği ve aile içi ilişkide kadının erkeğe yüksek düzeyde bağımlılığı olduğu bulundu. Yaşlıların nispeten olumlu bir cinsel tutum içinde oldukları belirlendi. **Sonuç:** Çalışma sonuçlarına göre daha eşitlikçi bir bakış açısının yaşlı cinselliğine yönelik olumlu bir tutuma neden olduğu belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitliği, cinsel tutum

Yazının geliş tarihi: 23.08.2023

Yazının kabul tarihi: 17.04.2024

Sorumlu Yazar: Birnur Yeşildağ, Doğum Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Suşehri Sağlık Yüksekokulu, Sivas, Türkiye, Tel: 0533 6815923, E-posta: nurumbirnur@gmail.com

Determining the opinions and sexual attitudes of the elderly on gender equality

Abstract

Aim: This study aimed to determine the views and sexual attitudes of the elderly on gender equality. **Methods:** The sample of this descriptive study consisted of 798 elderly individuals aged 60 and over living in a district center. Data were collected through the "Descriptive Information Form," "Gender Equality Scale," and "Sexual Attitude Scale for Elderly Individuals." Data analysis was performed using SPSS software (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0. Percentage distribution, t-test, ANOVA test, and Spearman correlation analysis were used in the evaluation of the data. In statistical evaluation, a p-value of <0.05 was considered significant. **Results:** A strong negative relationship was found between the Gender Equality Scale and the total mean score of the Sexual Attitude Scale for the elderly. Male dominance was highly accepted by the participants, and women exhibited a high level of dependence on men in family relationships. It was also determined that the elderly had a relatively positive sexual attitude. **Conclusion:** According to the research results, a more egalitarian perspective correlates with a more positive attitude towards the sexuality of the elderly.

Keywords: Elderly, gender, gender equality, sexual attitude

Giriş

Tarih boyunca tüm toplumlarda erkek ve kadına atanan çeşitli roller toplumsal cinsiyet kavramını ortaya çıkarmıştır.¹ Toplumsal cinsiyet kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarıdır.² Bu nedenle bireyler ait olduğu kültürde toplumsal cinsiyet kurallarına göre yaşamaktadır.^{2,3} Ancak kadın ve erkeğe sosyal olarak verilen roller nedeniyle hak, fırsat ve kaynakları kullanmada cinsiyetler arası ayrımcılık ortaya çıkmıştır. Özellikle kadınlar eğitim, gelir, toplumsal statü, sağlık ve istihdam gibi temel alanlarda daha fazla olumsuzluklara maruz kalmıştır.² Literatürde toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak tanımlanan bu durumun yansımalarını ve zaman içerisindeki değişimini belirlemek için Dünya Ekonomik Forumu tarafından geliştirilen Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği (KTCE) Raporu hazırlanmıştır. Bu raporda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekonomiye katılım ve fırsatlar, eğitimsel kazanımlar, sağlık ve sağlıklı yaşam beklentisi ile siyasi güçlenme olmak üzere dört temel alana göre değerlendirilmektedir. KTCE Raporu'na göre 156 ülkenin değerlendirildiği toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az olduğu ülke İzlanda, en fazla olduğu ülke Afganistan olup Türkiye 133'üncü sırada yer almıştır.⁴

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin neden olduğu olumsuzluklar nedeniyle küresel olarak bazı stratejiler planlanmıştır. Bunlardan biri Binyıl kalkınma hedeflerinin üzerine inşa edilen sürdürülebilir kalkınma hedefleridir. Bu evrensel eylem çağrısının bir amacını toplumsal cinsiyet eşitliği oluşturmaktır. Böylece kadın ve erkek arasında koşul, muamele, değer, fırsat ve kaynak dağılımı gibi birçok alanda eşitlik sağlanmış olacaktır.⁵ Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kullanılabilir bir diğer strateji ise toplumsal normların belirlenmesidir. Toplumsal norm, grup üyelerinin belirli bir bağlamda nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen kurallar veya ilkeler bütünüdür.⁶ Cinsiyet eşitsizliğine neden olan bu normlar belirlenip değiştirildiğinde kadın ve erkek arasında eşitlik sağlanabilir. Toplumsal normların değiştirilmesinde güçlü ve karar verme yetkisine sahip olan bireyleri harekete geçirmek önemlidir.⁶ Bu doğrultuda hem giderek artan nüfusa sahip olmaları hem de deneyim, otorite ve bilgeliklerine önem verilen yaşlı bireyler önemli bir konuma gelmektedir. Bu nedenle öncelikle yaşlıların toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Böylece gelecek kuşakların toplumsal cinsiyet bağlamında olumsuz olan

tutum, algı ve davranışlarının değiştirilerek toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkı verilmiş olacaktır.

Toplumsal cinsiyetin yansımaları kadın ve erkeği bebeklikten yaşlılığa kadar tüm yaşam dönemleri içinde farklı boyutlarda etkilemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin değerlendirildiği dört kategoriye göre yaşlı bireyler daha dezavantajlı durumdadır. Eğitim kategorisinde 60-64 yaş arasındaki kadınların 37.8, erkeklerin 8.4, 65 yaş ve üzeri kadınların 61.5 ve erkeklerin 25.7 oranıyla diğer yaş gruplarına göre eğitimlerinin olmadığı ya da ilkokulu bitirmediği belirtilmiştir.⁷ TÜİK verilerine göre neredeyse her dört kadından birinin okuma yazma bilmediği belirtilmiştir.⁸ Yine sağlık kategorisine göre değerlendirildiğinde yaşlılık fizyolojik, psikolojik ve ruhsal hastalıkların artışıyla ilişkili bir yaşam dönemi olduğundan hastalık yükünün daha fazla olduğu görülmektedir.⁹

Yaşlılık döneminde sağlıkla ilgili karşımıza çıkan ve toplumsal cinsiyetin yansımaları görülen önemli problemlerden biri cinsel sağlıkta meydana gelen değişimlerdir. Bu dönemde cinsel sağlığı etkileyen en önemli faktörlerden biri kadın ve erkekte görülen fizyolojik değişimlerdir. Kadınlarda menopozla birlikte gelişen vajinal atrofi ve buna bağlı disparoni, cinsel istekte azalma gibi problemler sıklıkla görülmektedir. Erkeklerde testosteron eksikliğine bağlı cinsel istekte azalma, ereksiyon bozukluğu gelişmektedir. Aynı zamanda yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan kronik hastalıklar ve bu hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlar cinsel yaşamı olumsuz etkilemektedir. Yaşlılık döneminde cinsel sağlığı etkileyen diğer bir faktör psikososyal değişimlerdir. Bu dönemde fizyolojik problemlerin yanı sıra emeklilik, sosyal destekte azalma, eş kaybı, ölüm korkusu yaşanan gelişimsel stresler kaygı, duygudurum, uyku bozukluğu gibi sorunlara neden olarak cinsel yaşamı olumsuz etkiler.¹⁰ Bununla birlikte içinde yaşanan toplum ve toplumun kültürel özellikleri cinsel yaşamı etkileyen önemli bir faktördür. Özellikle toplumun yaşlılık döneminde cinsel yaşamı normal olarak görmemesi, yaşlıların aseksüel olduklarına dair görüş, yaşlıların cinsel ilişkide bulunmasının uygun olmaması

gibi görüşlerin yaygın olduğu görülmektedir.¹⁰⁻¹³ Bu tabu ve mitler yaşlılarda cinsel sağlığın olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu tabu ve mitlerin sosyokültürel, dinî ve politik değerler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı göz önüne alındığında yaşlılarda cinsel tutumun değerlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.¹¹ Literatürde yaşlıların toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel tutumlarının bir arada değerlendirildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmadan elde edilen sonuçların literatürde önemli bir boşluğu doldurması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada yaşlıların toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerinin ve cinsel tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Türü: Araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini bir ilçe merkezde bulunan Aile Sağlığı Merkezine (ASM) kayıtlı 60 yaş ve üzeri kadın ve erkek oluşturdu. Bölgede 60 yaş üstü kadın nüfusu 2505, erkek sayısı 2209'dur. Buna göre evreni bilinen gruplarda örneklem sayısının belirlenmesi için $n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q$ formülüne göre hesaplama yapılmış ve $t = 1,96$; $p = 0,50$, $q = 0,50$; $d = 0,05$ alındığında örneklem sayısı kadın için 333, erkek için 327 olarak belirlenmiştir. Bu nedenle araştırmanın örneklemini 02 Ocak-30 Temmuz 2023 tarihleri arasında araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 355 kadın, 443 erkek olmak üzere toplam 798 kişi oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları: Veriler araştırmacılar tarafından "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği" ve "Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği" ile yüz yüze görüşme yöntemi tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Form yaşlıların yaş, eğitim, gelir durumu gibi sosyodemografik özellikleri ve evlilik süresi, evlenme biçimi gibi soruların yer aldığı toplam 12 sorudan oluşan bir formdur.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği (TCEÖ): Gözütok ve ark. (2017)¹⁴ tarafından geliştirilen ölçek beşli likert tipte ve 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin negatif maddesi bulunmamaktadır. Ölçeğin, “Erkeği Üstün Gören Anlayış (EÜGA)” ve “Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış (KEBKA)” olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. İlk alt boyuttan yüksek puan almak erkeğin kadından üstünlüğü, erkek egemenliğinin kabulü anlamına gelmektedir. İkinci alt boyuttan yüksek puan almak aile içi ilişkide kadının erkeğe bağımlılığı, kadının kocasından izin alarak hareket etmesi gerektiğiyle ilgili görüş anlamına gelmektedir. Ölçeğin genelinden alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan 65’dir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa katsayısı 0.89’dur. Bu çalışmada Cronbach alfa değeri 0.82’dir.

Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği: Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Ebeoğlu ve ark. (2021) tarafından yapılan ölçek beşli likert tipte ve 18 maddedir. Ölçeğin gönüllülük, önem, yakınlık ve iletişim olmak üzere dört alt boyutu vardır. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar yaşlıların, yaşlı cinselliğine yönelik izin verici/olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı alt boyutlar için 0.86 ile 0.90 arasında değişirken, toplam puan için 0.95 olduğu saptanmıştır.¹⁵ Bu çalışmada Cronbach alfa değeri 0.92’dir.

Verilerin Toplanması: ASM’de çalışmaya katılmaya gönüllü olduğuna dair yazılı onam veren bireylere veri toplama formları verilmiş, bireysel olarak doldurmaları sağlanmış ve çalışmacılar tarafından teslim alınmıştır.

İstatistiksel Analiz: Çalışmada elde edilen veriler SPSS paket yazılımı ile değerlendirilmiş, tanımlayıcı verilerde sürekli değişkenler için ortalama ve standart sapma; kategorik değişkenler için sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Değişkenlerin

normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri, varyansların homojenliği Levene testi ile incelenmiş, analizlerde t testi, Anova testi ve sperman korelasyon kullanılarak $p < 0.05$ anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu: Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik onay (2023-01/29) ve İl Sağlık Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. Araştırma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri’ne uygun olarak yapılmıştır. Araştırmaya katılan tüm katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek bilgilendirilmiş yazılı onamları alınmıştır. Yaşlılara araştırma sırasında toplanan bireysel bilgilerinin çalışmacılar tarafından korunacağı ve çalışmadan istedikleri zaman ayrılacakları bilgisi verilmiştir.

Bulgular

Katılımcıların yaş ortalaması 66.74 olup, %55.5’i erkek, %85.7’si evli, %68.7’si çekirdek ailede yaşamaktadır. Yaşlıların sadece %14.3’ü lise mezunu olup, %63.4’nün ekonomik durumunun kötü, %53.3’nün isteyerek evlendiği, %80.5’nin evliliğinin orta düzey olduğu ve %90.5’de herhangi bir kronik hastalık olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinden 51.38 ± 16.00 puan aldıkları, ölçeğin “erkeği üstün gören anlayış” ve kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış alt boyutlarından sırasıyla 32.55 ± 9.53 , 18.83 ± 7.01 puan aldıkları belirlendi. Katılımcılar Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeğinden 65.86 ± 23.63 , “gönüllülük”, “önem”, “yakınlık” ve “iletişim” alt boyutlarından sırasıyla 21.78 ± 8.78 , 13.62 ± 6.00 , 20.29 ± 6.84 ve 10.16 ± 3.38 puan aldıkları belirlendi (Tablo 2).

Tablo 1. Katılımcıların bazı bireysel özelliklerine göre dağılımı (n=798)

Katılımcıların	Yaş ortalaması 66.74 (En düşük: 60, En yüksek:77)	
	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	355	44.5
Erkek	443	55.5
Medeni durum		
Bekar	114	14.3
Evli	684	85.7
Aile tipi		
Çekirdek	548	68.7
Geniş	250	31.3
Eğitim		
Okuryazar değil	160	20.1
İlkokul	263	33.0
Ortaokul	260	32.6
Lise	114	14.3
Ekonomik durum		
Gelir giderden az	453	63.4
Gelir gidere eşit	250	35.1
İsteyerek evlenme		
Evet	425	53.3
Hayır	373	46.7
Evliliği hakkında düşüncesi		
Kötü	86	10.8
Orta	642	80.5
İyi	70	8.7
Kronik hastalık öyküsü olma		
Evet	722	90.5
Hayır	76	9.5

Tablo 2. Katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği ve yaşlı bireyler için cinsel tutum ölçeği puan dağılımları (n=798)

Ölçek	Madde Sayısı	Ort ± SS	Min-Maks.
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği	13	51.38±16.00	13-65
Erkeği üstün gören anlayış	8	32.55 ±9.53	8-40
Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış	5	18.83±7.01	5-25
Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği	18	65.86±23.63	18-90
Gönüllülük	6	21.78±8.78	6-30
Önem	4	13.62±6.00	4-20
Yakınlık	5	20.29±6.84	5-25
İletişim	3	10.16±3.38	3-15

Katılımcılardan erkek, bekar, geniş ailede yaşayan, eğitim seviyesi düşük ve herhangi bir kronik hastalığı olmayanların toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği toplam ve alt boyut puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirlendi. Erkek, evli, çekirdek ailede yaşayan, isteyerek evlenen ve herhangi bir hastalığı olmayan yaşlıların cinsel tutum

puan ve alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğu bulundu (Tablo 3).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği ile Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında negatif yönde güçlü bir ilişkinin olduğu belirlendi (Tablo 4).

Tablo 3. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği ve yaşlı bireyler için cinsel tutum ölçeği toplam ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=798)

Değişkenler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği	Erkeği üstün gören anlayış (EÜGA)	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış (KEBKA)	Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği	Gönüllülük	Önem	Yakınlık	İletişim
Cinsiyet								
Kadın	35.60±10.03	24.00±7.92	11.60±3.50	44.65±19.47	13.42±6.56	9.00±5.27	14.83±7.03	7.39±2.50
Erkek	64.03±4.56	39.40±2.81	24.62±1.75	82.86±7.19	28.48±1.88	17.32±3.46	24.67±1.29	12.38±2.12
^a Test/p	-53.14 / < 0.001	-38.03 / < 0.001	-68.23 / < 0.001	-38.18 / < 0.001	-46.02 / < 0.001	-26.75 / < 0.001	-9.84 / < 0.001	-30.44 / < 0.001
Medeni durum								
Evli	43.71±6.34	32.21±3.51	11.50±4.63	68.67±23.26	23.03±8.53	14.19±5.91	20.89±6.95	10.55±3.31
Bekar	52.66±16.75	32.60±1.19	20.05±6.58	49.01±18.22	14.32±6.26	10.14±5.39	16.71±4.80	7.80±2.76
^a Test/p	-5.62 / < 0.001	-.403 / 0.687	-13.33 / < 0.001	-8.59 / < 0.001	-10.43 / < 0.001	-6.79 / < 0.001	-6.18 / < 0.001	-8.36 / < 0.001
Aile tipi								
Çekirdek aile	44.53±13.11	29.48±8.21	15.04±6.17	71.89±21.31	24.10±7.83	15.04±5.43	21.73±6.26	11.01±3.13
Geniş aile	54.51±16.23	33.95±9.77	20.56±6.68	52.64±23.10	16.71±8.64	10.49±6.03	17.14±7.02	8.29±3.15
^a Test/p	8.52 / < 0.001	6.27 / 0.687	11.06 / < 0.001	11.52 / < 0.001	11.96 / < 0.001	10.60 / < 0.001	9.22 / < 0.001	11.36 / < 0.001

^a Bağımsız örneklem t testi, ^b Tek yönlü varyans analizi-ANOVA

Tablo 3'ün devam. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği ve yaşlı bireyler için cinsel tutum ölçeği toplam ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=798)

Eğitim	57.91±10.49	36.01±5.90	21.90±4.63	64.78±25.79	22.48±8.70	12.93±6.08	20.25±7.21	9.11± 4.20
Okuryazar								
değil	57.74±10.70	36.90±4.87	20.84±6.36	67.85±22.65	22.77±8.74	13.42±6.10	21.42±5.47	10.23±3.36
İlkokul	49.30±16.09	31.32±9.69	17.97±6.96	66.40±23.26	21.14±8.92	14.50±6.04	19.71±7.09	11.04±2.91
Ortaokul	32.38±16.20	20.50±10.52	11.87±6.16	61.57±23.26	20.01±8.43	13.00±5.43	19.09±8.19	9.46±2.52
Lise								
^b Test/p	82.17 / < 0.001	97.30/ < 0.001	53.19 / < 0.001	1.52 / 0.033	2.64 / 0.033	2.36 / 0.052	3.16/ 0.014	9.89 / < 0.001
Evlenme şekli								
İsteyerek	50.32±19.26	31.06±11.82	19.25±7.45	68.72±21.11	23.04±8.05	13.75±5.17	21.20±7.25	10.71±2.42
İstemeyerek	52.59±11.09	34.24±5.47	18.34±6.44	62.61±25.85	20.35±9.35	13.46±6.84	19.26±6.19	9.53±4.12
^a Test/p	-2.01 / 0.045	-4.77 / < 0.001	1.82 / 0.068	3.66 / < 0.001	4.37 / < 0.001	0.68 / 0.495	4.02 / < 0.001	4.98 / < 0.001
Kronik hastalık								
Evet	50.18±16.29	31.91±9.75	18.27±7.11	63.65±23.68	21.03±8.87	13.02±5.99	19.89±7.05	9.71± 3.21
Hayır	62.77±4.92	38.63±3.03	24.14±1.89	86.88±6.81	28.97±2.27	19.31±1.51	24.14±1.89	14.44±1.17
^a Test/p	-6.70 / < 0.001	-5.96 / < 0.001	-7.16 / < 0.001	-8.50 / < 0.001	-7.76 / < 0.001	-9.12 / < 0.001	-5.23 / < 0.001	-12.73 / < 0.001

^a Bağımsız örneklem t testi, ^b Tek yönlü varyans analizi-ANOVA

Tablo 4. Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği ve yaşlı bireyler için cinsel tutum ölçeği puan ortalamaları arasındaki ilişki

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği	Yaşlı Bireyler İçin Cinsel Tutum Ölçeği r=-.784 p=0.000

r: Spearman Korelasyon; $p < 0,05$

Tartışma

Yaşlıların toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerinin ve cinsel tutumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği erkeği üstün gören anlayış (EÜGA) puan ortalamasına göre erkek egemenliğinin yüksek düzeyde kabul edildiği, kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış (KEBKA) alt boyutundan alınan puan ortalamasına göre aile içi ilişkide kadının erkeğe yüksek düzeyde bağımlılığı olduğu belirlendi. Literatürde toplumsal cinsiyet eşitliğini değerlendiren çalışmaların sıklıkla adolesan, üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı¹⁶⁻¹⁹ ancak yaşlı bireylerde çalışılmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın geniş bir yaşlı popülasyonunda yürütülmesi literatüre yeni bilgi katması açısından önemlidir. Çalışmada erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği KEBKA ve EÜGA puan ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgunun erkeklerin daha geleneksel bir tutuma sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Yine çalışmada geniş ailede yaşayanların KEBKA ve EÜGA alt boyut puan ortalamalarının çekirdek ailede yaşayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Farklı örneklem gruplarında yapılan çalışmalarda çekirdek ailede yaşamının toplumsal cinsiyet algısını olumlu etkilediği belirlenmiştir.^{16,20} Çalışmada eğitim seviyesi yüksek olanların KEBKA ve EÜGA puan ortalamalarının düşük olduğu belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin eğitim seviyesinin artması, daha eşitlikçi bakış açısı içinde olmalarına neden olacağından gelecek kuşakların bu konudaki tutumlarını etkileyebilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle hem cinsiyet eşitliğini sağlamak hem de sürdürülebilir kalkınma hedefini

gerçekleştirmek için bu grupta okuryazarlık ve eğitim seviyesinin artırılması gereklidir.

Çalışmada toplumsal cinsiyet eşitliği ile cinsel tutum arasında negatif yönde güçlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bu durum daha eşitlikçi bir bakış açısının yaşlı cinselliğine yönelik olumlu bir tutum sergilemiş olmasıyla açıklanabilir. Literatürde toplumsal cinsiyet ve cinsel tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Cybulski ve ark. (2018) yaşlı yetişkinlerin cinsel bilgi ve tutumlarının olumlu olduğunu belirtmiştir.²¹ Cinsellik, toplumsal, sosyal, kültür ve dine göre değişim gösteren ve doğal olarak gelişen duygu, davranış ve biliş ifadelerini içeren geniş bir yapıdır.^{22,23} Bu anlamda cinselliğe sadece fiziksel ve bedensel bakılmamalı bunlara ek olarak sevgi, yakınlık, şefkat, arkadaşlık olarak ta değerlendirilmelidir.²²⁻²⁵ Yaşam boyu devam eden cinsellik yaşlılık döneminde çeşitli önyargı, tabu ve mitlere bağlı olarak olumsuz etkilenmiştir.^{15,21-27} Yaşlıların asexual olduğu ve cinsel istekleri olmadığı inancı hem toplumda hem de sağlık profesyonelleri arasında oldukça yaygındır.^{25,28} Bu durum ise cinselliğe yönelik bilgi ve tutumları etkileyen önemli bir faktördür.¹⁵ Bununla birlikte cinsellik ve ilgili konular nesilden nesile aktarılan bir durumdur. Bu bilgiler doğrultusunda yaşlı cinselliği ile ilgili konularda tüm toplumlarda ve her yaşam döneminde bilgi ve farkındalık artıracak stratejiler planlanmalıdır.^{22,23}

Çalışmada yaşlıların cinsel tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalaması nispeten yüksektir. Ayrıca yaşlı erkeklerin yaşlı kadınlara göre daha olumlu bir cinsel tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda yaşlı erkeklerin cinselliklerine karşı daha olumlu bir tutum

sergiledikleri, yaşlı kadınların yaşlı erkeklere göre daha muhafazakar olduğu belirlenmiştir.^{11,21,26} Bunun bir nedeni erkeklerin yaşla cinsel değişimi yavaş yavaş yaşamaya başladığı gibi²⁹, toplumsal olarak erkek cinselliğinin kabul görülmesi ve olası bir cinsel problem durumunda çözüm arayışı içinde olmaları ile erkeklerde cinsel hayatın sürekliliğinin olmasına bağlı olduğu düşünülmektedir.^{11,13,30} Toplumsal cinsiyet bakış açısı ile bakıldığında kadınların doğuştan beklenen yaşam süresi erkeklerden daha uzundur. Bu durum ise yaşlılık döneminde sıklıkla kadınların yalnız kalmasına neden olmaktadır. Bazı toplumlarda kadının tekrar evlenmesi hoş karşılanmaz iken, bazılarında ise yaşlı kadınlar, tek eşliliğin erdemine inandıkları için eşlerini kaybettiklerinde yeniden evlenmeye eğilimindedirler.²⁹ Bütün bu bilgiler kadınlara göre erkeklerin olumlu bir cinsel tutum içinde olmasını açıklamaktadır.

Çalışmada evli ve isteyerek evlenen katılımcıların cinsel tutumları yüksek bulunmuştur. Bu durumun yaşlılıkta cinsel sorunların en önemli nedeninin cinsel partner eksikliği olduğu düşünüldüğünde²⁹, evli olan yaşlılarda cinsel partner varlığı cinsel tutumlarını olumlu etkilemiş olabilir. Çalışmada geniş ailede yaşayan katılımcıların cinsel tutumlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Cinselliği etkileyen önemli unsurlardan biri mahremiyete uygun bir ortamın olmamasıdır.²⁹ Da Silva ve ark. (2019)³⁰, özellikle çocukları ile aynı çatı altında yaşayan yaşlıların ailenin dayattığı iradeyi kabul etmek zorunda kalarak cinsel zevklerin yaşanmasının yasaklandığını belirtmiştir. Bu bilgi çalışmada geniş ailede yaşayan katılımcıların cinsel tutumlarının düşük olmasının nedenini açıklar niteliktedir.

Çalışmada kronik hastalığı olmayanların olumlu bir cinsel tutumlarının olduğu belirlenmiştir. Yaşlılık döneminde cinsel aktiviteyi etkileyen en önemli unsur sağlık problemleridir.^{13,29} Aynı zamanda kadınların cinsel yaşamı, yaşlılığın getirmiş olduğu fiziksel ve ruhsal sorunlardan erkeklere oranla daha çok etkilenmektedir.¹²

Sonuç

Son yıllarda çeşitli nedenlere bağlı olarak doğurganlık ve ölüm oranlarında azalma olması başlıca doğuştan beklenen yaşam süresinin artmasına ve dolayısıyla dünya genelinde yaşlı nüfusunun da artmasına neden olmuştur. Dünyada ve Türkiye’de yapılan nüfus projeksiyonları önümüzdeki yıllarda yaşlı nüfusta önemli bir artışın olacağına dikkat çekmektedir. Bu artışın toplumsal cinsiyet açısından iki önemli çıktısı vardır. Birincisi ve olumsuz olan günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından dezavantajlı olan yaşlıların sayısının önümüzdeki yıllarda daha da çok artacağını göstermektedir. İkincisi ve olumlu olan ise daha eşitlikçi yaklaşım gösteren bir toplumda gelecek kuşakların da eşitlikçi bakış açısıyla yetişmesi olacaktır. Bu olanaklı olduğu zaman hem kadın ve erkek arasında eşitsizlik kapanacak hem de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine önemli bir katkı sağlanmış olacaktır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin alt amaçlarından biri cinsel sağlık ve üreme sağlığı haklarına evrensel erişimin sağlanmasıdır. Yaşlılık dönemine yönelik çeşitli tabu ve mitler bu grupta cinsel sağlık ve tutum ile ilgili değerlendirmelerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle yaşlıların yaşlılık cinselliği konusundaki bilgilerini geliştirmek ve bu konuda hem yaşlıların hem de toplumun tabularını aşmak için bu alanda yapılandırılmış bir eğitim ihtiyacının olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda farklı toplum ve kültürlerde yaşlıların cinsiyet eşitliği görüşlerinin ve bu görüşlerinin sağlık/cinsel sağlık üzerine etkisinin değerlendirildiği çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Yazar katkısı: BY.: Fikir/kavram, tasarım, denetleme/danışmanlık, veri toplama ve/veya işleme, analiz ve/veya yorum, kaynak taraması, makalenin yazımı, eleştirel inceleme; NA.: Fikir/kavram, tasarım, denetleme/danışmanlık, veri toplama ve/veya işleme, analiz ve/veya yorum, kaynak taraması, makalenin yazımı, eleştirel inceleme.

Mali destek: Çalışmanın yapılması ve makalenin yazımı süresince mali ve maddi destek sağlayan kişi ve kurum yoktur.

Çıkar çatışması: Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır

Teşekkür: Araştırmaya katılarak destek olan tüm yaşlı bireylere teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Savaşkan E. Kadın Yöneticiler Açısından Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. 2019; 5 (2), 1-23. <https://doi.org/10.22466/acusbd.585271>.
2. Bardakçı Ş, Oğlak S. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Türkiye. Toplumsal Politika Dergisi. 2022; 3(1), 71-90.
3. Turgut A.Ş. Türkiye'deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2019; 38 (2), 315-329. <https://doi.org/10.35343/kosbed.581637>.
4. The World Economic Forum (WEF). (2021). Global Gender Gap Report 2021. Erişim Tarihi: 11.08.2023, <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>.
5. Ecevit Y. Türkiye'de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi, Projesi Faz II. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları. Ankara, Türkiye. 2021.
6. Özcan U. Sosyolojide toplumsal değer ve norm kavramlarına yeniden bir bakış. Sosyologca. 2022; 23, 19-31. <https://sosyologca.org/files/sosyologca/065e8a44-da9c-4ac8-b50e-b7e48b24a5a7.pdf>.
7. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA). 2018. http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf.
8. Türkiye İstatistik Kurumu (2021). Nüfus İstatistikleri Portalı. <https://nip.tuik.gov.tr/?value=EgitimDurumu>.
9. Sönmez S, Çevik C. "Yaşlılık ve sağlıkta eşitsizlikler". Humanistic Perspective, 2021; 3 (2), 496-511. <https://doi.org/10.47793/hp.943515>.
10. Temizkan Sekizler E, Ünsal Atan Ş. Yaşlılık ve Cinsel Sağlık . Geriatrik Bilimler Dergisi. 2023, 6 (1), 52-59 . DOI: 10.47141/geriatrik.1177354.
11. Çengelci Özekes B, Ebeoğlu Duman M, Kızıltepe R. Yaşlılık Döneminde Yaşlı Cinselliğine Yönelik Tutumlar ile İlişkili Faktörlerin İncelenmesi: Kesitsel Bir Çalışma". Türkiye Klinikleri J Health Sci. 2022; 7(4):1112-9. DOI: 10.5336/healthsci.2022-89494.
12. Hacıköylü K, Doğan N. 65 yaş üzeri kronik hastalığı olan kadınlarda cinsel yaşam kalitesinin belirlenmesi. Androl Bul. 2022; 24,97-102 <https://doi.org/10.24898/tandro.2022.24572>.
13. Karakartal, D. Yaşlılıkta cinselliği etkileyen psikososyal faktörler. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi. 2020; 6(13), 118-27.
14. Gözütok F.D, Toraman Ç, Acar Erdol T. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin (TCEÖ) Geliştirilmesi. Elementary Education Online. 2017; 16 (3), 1036-1048. <http://dx.doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330240>.
15. Ebeoğlu M, Kızıltepe R, Çengelci Özekes NB. Sexual Attitude Scale for elderly people: a reliability and validity study in Turkey. Turk Geriatri Derg. 2021; 24(3), 433-40. DOI: 10.31086/tjgeri.2021.241.
16. Yanikkerem E, Topsakal Ö, Boz A. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği tutumlarının incelenmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2020; 10(2), 164-171. doi: <https://dx.doi.org/10.33631/duzcesbed.534403>.
17. Akbulut Uzun Y, Özkan Y. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair görüşleri. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi. 2020; 6(2), 163-184. DOI: 10.47615/issej.804999.

18. Tardu A, Akcan A. Ergenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Anlayışı ile Zorba Davranışları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*. 2021; 4(2), 59-65. <http://dergipark.gov.tr/hbd>.
19. Çankaya İ. Expectations of Generation Z from business life: Social gender equality as intermediation model". *Advances in Women's Studies*. 2022; 4(1), 11-18. DOI: 10.5152/atakad.2022.1011667.
20. Turan Z, Aydın Y, Toker E. Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Dersi'nin hemşirelik öğrencileri toplumsal cinsiyet algısına etkisinin incelenmesi. *İnsan Bilimleri Dergisi*. 2017; 14(3), 2677-87. doi:10.14687/jhs.v14i3.4693.
21. Cybulski M, Cybulski L, Krajewska Kulak E, Orzechowska M, Cwalina U, Jasinski, M. Sexual Quality of Life, Sexual Knowledge, and Attitudes of Older Adults on the Example of Inhabitants Over 60s of Bialystok Poland. *Front. Psychol*. 2018; 9, 483. doi: 10.3389/fpsyg.2018.00483.
22. Souza Jr E.V, Silva Filho B.F, Barros V.S, Souza A.R, Cordeiro J.R.J, Siqueira, L.R, et al. Sexuality is associated with the quality of life of the elderly!. *Rev Bras Enferm*. 2021; 74(2):e20201272. <https://doi.org/10.1007/s12119-018-9564-9>.
23. Evangelista A.R, Moreira A.C.A, Freitas CASL, Val DR Diniz J.L, Azevedo SGV. Sexuality in old age: knowledge/attitude of nurses of Family Health Strategy. *Rev Esc Enferm*. 2019; 53:e03482. <http://dx.doi.org/10.1590/S1980-220X2018018103482>.
24. Maataoui S.L, Hardwick J.S, Lundquist, T.S. Creating space for relationships. *Psychol Serv*. 2017; 14(3), 347-51. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/ser0000179>.
25. Souza Júnior E.V, Silva C.S, Lapa P.S, Trindade L.E.S, Silva Filho B.F. Influence of Sexuality on the Health of the Elderly in Process of Dementia: Integrative Review. *Aquichan*. 2020; 20(1), e2016. DOI: <https://doi.org/10.5294/aqui.2020.20.1.6>.
26. Traeen B, Carvalheira A.A, Hald G.M, Lange T, Kvaalem IL. Attitudes towards sexuality in older men and women across Europe: similarities, differences, and associations with their sex lives. *Sex Cult*. 2019; 23(1), 1-25. <https://doi.org/10.1007/s12119-018-9564-9>.
27. Polat F, Karasu F. The Nursing Approachs to Sexual/Reproductive Health in the Elderly: A Topic Ignored in Turkey. *GÜSB D*. 2020; 9(3), 280 - 284.
28. Dhingra I, Sousa A, Sonavane S. Sexuality in older adults: Clinical and psychosocial dilemmas. *J Geriatr Ment Health*. 2016; 3,131-9. DOI: 10.4103/2348-9995.195629.
29. Hotun Şahin N. Klimakteryum ve ileri yaş döneminde cinsellik. *Türkiye Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*. 2016; 2(1), 42-50.
30. Da Silva F.G, Pelzer M.T. Neutzling B.R.S. Attitudes of Elderly Women Regarding the Expression of Their Sexuality. *Aquichan*. 2019; 19(3), e1934. <https://doi.org/10.5294/aqui.2019.19.3.4>.